

Jaarverslag 2017

10 JAAR

Kinderen

Ouder(s)

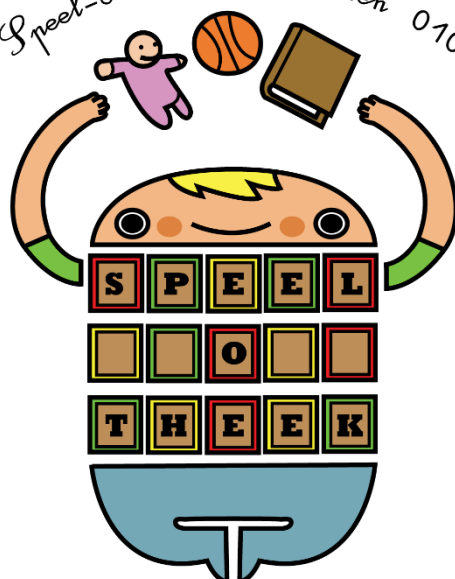
student

School/wijk

Speel-o-theek leuk leren 010

www.leukleren010.nl

Stichting De Katrol

www.dekatrol.nl

Voorwoord Kinderen kansrijker maken

In 2007 ontwikkelde de basisgedachte achter De Katrol Rotterdam zich: kwetsbare kinderen uit sociaal/maatschappelijk zwakkere gezinnen uit de neerwaartse spiraal halen. Maak kinderen kansrijker door een toen nog onbekend concept: leer kinderen hoe ze kunnen leren; neem het gezin mee in dit proces. Doe het zó dat leren leuk wordt. Dat hebben we de afgelopen tien jaar gedaan. Met succes, mogen we constateren. Dat is vooral te danken aan de inzet van hbo-studenten; zij zorgen ervoor dat het échte verschil wordt gemaakt. **In die tien jaar hebben we 1791 kinderen (actieve deelnemers) uit 1107 gezinnen kansen geboden.** In onze gedachten op de achtergrond speelt het feit dat kinderen ook rechten hebben. Ik doel met name op twee rechten:

- *Recht op onderwijs: gelijke kansen, daar gaat het om. Werken aan een sterke stimulerende thuisomgeving met aansluiting op school en buurt.*
- *Recht op spel en ontspanning: Want spelen is leren. Armoede is nou eenmaal een heel grote bron van stress. En veiligheid een belangrijke voorwaarde om tot leren te kunnen komen.*

Kinderen vormen de stad van de toekomst. Hoe willen we dat die er uit ziet?

Het fundament voor die stad van morgen wordt nu gelegd. Vaardige, zelfstandig lerende nieuwsgierige kinderen die geleerd hebben op zichzelf te kunnen vertrouwen en die zichzelf zullen gaan redden in onze samenleving; dat is wat ik wil zien en daar hebben we de ouders hard bij nodig. Alles wat je aandacht geeft groeit en geloof me; preventie loont ALTIJD. Op vraag van de ouders worden wij uitgenodigd binnen het gezin om hen te ondersteunen bij het leren en de opvoeding, want deze zijn nauw verbonden. We gaan aan de slag met alle kinderen uit het gezin om te oefenen en te werken aan de leercultuur, om het leren leuk te maken en de kinderen aan te moedigen en uit te dagen om het beste uit zichzelf te halen. Door naast het gezin te staan, aan te sluiten bij wat er wel goed gaat en voort te bouwen op wat er allemaal wél kan. Talentverspilling is kapitaalvernietiging en zelfvertrouwen is niet te koop! Aardige, waardige en vaardige Rotterdamse kinderen; dat is waar wij bij De Katrol ons hard voor maken. De afgelopen tien jaar en hopelijk nog vele jaren hierna!

Dit jaarverslag begint met de Award pitch voor de nominatie voor de allereerste Rotterdamse Kinderrechten Award, in het leven geroepen door Leefbaar Rotterdam om al die verschilmakers in het zonnetje te zetten. Daar ben ik dankbaar voor en trots op, maar ik ben vooral trots op de resultaten vanuit onze werkzaamheden, waarover u in dit jaarverslag meer te weten komt. De Katrol is een werktuig dat met een lichte inspanning een zware last kan (op)heffen. Dat is precies wat stichting De Katrol wil bereiken met haar leer- en gezinsondersteuning aan huis en met onze Speel-o-theek leuk leren 010. Kinderen kansrijker maken door te investeren in talent, ontwikkeling en educatie, samen met ouders en studenten. Ons kroonjaar, 2017 waarin onze stichting jubileerde, stond bol van belangrijke activiteiten. Met oog voor kwaliteit voor de uitvoering van de belangrijke en preventieve leer- en gezinsondersteuning aan huis. Nieuwe aanbestedingen, sterke partnerschappen en een tomeloze inzet van alle Katrollers (bestuur, team, studenten en vrijwilligers) maken dat wij dit afgelopen jaar een waardevolle bijdrage hebben kunnen leveren aan het vergroten van kansen van onze Rotterdamse jeugd. Een geweldige 'omzet' door middel van inzet, want verschil maken, dat doe je samen! Veel leesplezier.

Met vriendelijke groet,
namens het bestuur en team van stichting De Katrol,

Sandra Pardoel
directeur

Inhoud

Voorwoord	Kinderen kansrijker maken.....	1
1.	De Katrol Kinderen kansrijker en talentvoller en ouders zelfredzamer!.....	3
1.1	Doelstellingen van De Katrol	4
	Doelgroep	4
	Werkwijze	4
1.2	Inspelen op talent met Speel-o-theek leuk leren 010	5
1.3	Onderzoek	5
	Werkgebied en organisatie	6
1.	Resultaten 2017.....	7
2.1	Resultaten gespecificeerd per gebied	9
2.2	Charlois	10
2.3	Feijenoord	11
2.4	Vroeg signalering en doorverwijzingen Opvoed- en gezinsondersteuning.....	12
2.5	Tevredenheid deelnemers.....	13
2.6	De praktijk: leerondersteuners aan het woord	14
2.	Spelen is leren bij Speel-o-theek leuk leren 010	15
3.	En verder in 2017	18
	Samenwerking HR, vernieuwde opleiding Social work en een studententekort.....	18
	Leuk leren 010: een samenwerking met bibliotheek Rotterdam en Citylab010.....	18
	Internationale tweedaagse	18
	Gelijke kansen alliantie, De Nieuwe Poort en de Vaardigheden alliantie	19
	Jaarafsluiting.....	19
	Nominatie Kinderrechten Award	19
	Aanbesteding.....	20
	Samenwerking, bezoek Sinterklaashuis en Actie Pepernoot	20
	Een decennium kinderen kansrijker maken, 10 jaar De Katrol Rotterdam.....	21
	Opzoomermee.....	21
4.	Vooruitblik 2018	22
5.	Begroting en realisatie	23
	Inkomsten.....	24
	Uitgaven	24

1. De Katrol

Kinderen kansrijker en talentvoller en ouders zelfredzamer!

Kinderen uit sociaal kwetsbare gezinnen kansrijker maken, dat is de doelstelling van De Katrol. Dat doen wij door het leren in de thuisomgeving centraal te stellen. Wij slaan een brug tussen onderwijs (leerondersteuning) en welzijn (opvoed- en gezinsondersteuning) en door te investeren in spelend leren en ouderbetrokkenheid door middel van het concept van 'Speel-o-theek leuk leren 010'. We vergroten de kansen van deze kinderen door te investeren in hun educatieve ontwikkeling in de thuissituatie. Waarbij het leren thuis een eigen vaste plek krijgt, het leerplezier door middel van positieve stimulatie bewaakt wordt en de ouderbetrokkenheid wordt vergroot. Want ieder kind heeft recht op gelijke (groei)kansen. Door de onderwijskansen van het gezin te vergroten en talenten aan te spreken investeren wij in een goede start.

De stichting De Katrol is in 2007 in Rotterdam opgericht, naar Vlaams voorbeeld waarbij de aanpak bewezen effectief is bij armoedebestrijding¹. Het inzicht dat onderwijs de weg uit (kinder)armoede is en dit opwaartse maatschappelijke stijging mogelijk maakt, is de basis van het gedachtengoed van De Katrol. Het kenmerk is preventief werken, want voorkomen is beter dan genezen. Vroegtijdig en dichtbij, namelijk in de overgangsfase van kleuteronderwijs naar basisonderwijs bij kinderen uit de groepen 3 en 4 van de basisschool thuis. De rol van ouderbetrokkenheid is een belangrijke sleutel naar schoolsucces. Gezinsgericht werken vanuit de krachten en talenten van de deelnemers uit het gezin. Daarbij komt dat goede ondersteuning door een professional die de gezinnen kan versterken vanuit de presentiebenadering en empowerment², een belangrijk onderdeel is van het integraal tegengaan en verzachten van de negatieve gevolgen van armoede op kinderen³.

Wij zetten ons in voor gezinnen waar het leren thuis en de onderwijsgerichtheid van ouders minder vanzelfsprekend is; dáár krijgt het leren dus niet de plek die het verdient. Door de inzet van een rolmodel (de hbo-student) proberen wij deze kloof te dichten door de kinderen en hun ouders op een positieve manier te stimuleren en een steuntje in de rug te bieden. Onze ondersteuning is driedelig, want alle deelnemers leren, wij coördineren en sturen dit proces.

1) Op kindniveau. Wij ondersteunen het leren-leren, investeren in leerhouding en leerattitudes, en investeren zo ook op zelfvertrouwen en motivatie.

2) Op ouderniveau. Wij ondersteunen de ouder bij het optimaliseren van de leercultuur, investeren in ouderbetrokkenheid, zetten in op de randvoorwaarden om tot leren te komen, in het educatief partnerschap met de school, en wij investeren in de opvoeding want hoe beter het gaat met de ouders thuis, hoe beter het gaat met de kinderen, ook op school.

3) Op studentniveau. Wij leren hen hoe om te gaan met onze doelgroep en welke kennis en vaardigheden zij -straks als professional- in kunnen zetten. Zo snijdt ons mes aan vele kanten.

Ons team in een coachende rol, zodat de studenten handvatten hebben om het geleerde in praktijk te brengen en het maximale uit de leerondersteuning te halen. En ons team in een ondersteunende en coachende rol in hun samenwerking met de ouders van deze kinderen. Samen voor de kinderen maar ook samen met de ouders. Een gouden samenwerking!

¹ "Wat werkt bij de aanpak van armoede" J. Omlo Publicatie maart 2016 MOVISIE

² "Wat werkt bij outreachend werken" J. Omlo Publicatie maart 2017 MOVISIE

³ Markey, J-P. (2009). Van Kansarm, naar Kansrijk: studie- en opvoedingsondersteuning bij kinderen uit kwetsbare gezinnen. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

1.1 Doelstellingen van De Katrol

- kansen vergroten van kinderen die opgroeien in een achterstandssituatie;
- leerondersteuning aan huis aanbieden;
- een leercultuur in de thuissituatie bevorderen; het leren thuis gewoon maken;
- de zelfredzaamheid van de ouders vergroten.

Een belangrijk neven doel van De Katrol is om studenten kennis te laten nemen van de dagelijkse praktijk van gezinnen in achterstandssituaties. Hoe gaat het er écht toe. De Katrol levert jaarlijks een tachtigtal, inhoudelijk goede stageplaatsen, waar studenten van de Hogeschool Rotterdam en InHolland gebruik van maken. De Katrol biedt gedurende hun stage intensieve begeleiding. De studenten volgen een lesprogramma bij De Katrol waarbij diverse (onderwijs)thema's aandacht krijgen. Na de kennismaking met onze methodiek worden de thema's gedurende hun stagejaar uitgediept. Wij coachen de studenten op het vlak van leerdoelen en persoonlijke ontwikkeling, gecombineerd met onze methodiek en de vragen en ondersteuningsbehoeftes vanuit de gezinnen. De studenten hebben elke week een gesprek over de leer- en gezinsondersteuning met onze teamleden. De studenten zijn het kapitaal van de stichting. Behalve dat zij betere leerondersteuners worden, resulteert het investeren in de professionele vaardigheden van de sociaal werker in wording op lange termijn ook in beter toegeruste hulpverleners voor het werken met onze doelgroep.

Doelgroep

Onder achterstandssituaties verstaan wij onder andere gezinnen met laaggeschoolde ouders, alleenstaande ouders, geen of onvoldoende Nederlandssprekende ouders en gezinnen die leven van een minimuminkomen. De Katrol zet zich dus in voor een sociaal kwetsbare doelgroep die overeenkomsten vertoont met de risicogroepen van het voortijdig schoolverlaten. Een groot deel van de gezinnen die wij bereiken staat bekend als een moeilijk te bereiken groep.

Werkwijze

De Katrol richt zich op kinderen die in groep 3 en 4 zitten van de basisschool. Twee keer per week, gedurende zes maanden, geven hbo-studenten van verschillende sociale studies hulp in lezen en rekenen. Broertjes en zusjes van de kinderen kunnen ook aanschuiven tijdens de ondersteuning. De student organiseert rustmomenten en structuur in de naschoolse tijd en bespreekt ook het belang daarvan met de ouders. Zo ondersteunt een student ouders bij het leren van hun kinderen en draagt bij aan de ontwikkeling van een leercultuur thuis. Leren wordt gewoon én leuk. In de praktijk nemen ook vaak andere kinderen uit het gezin deel aan de leerondersteuning. Daardoor is het bereik groter dan het individuele kind en beïnvloeden wij het hele gezin.

Tijdens de leerondersteuning begeleidt een zogenoemde ankerfiguur, dat is een sociaal werker in dienst van De Katrol, de student en houdt de vinger aan de pols bij de ouders. Als de ouders ervoor openstaan, zal de ankerfiguur het gezin verder helpen door het bieden van praktische ondersteuning, een gesprek of een eventuele warme overdracht aan de reguliere hulpverlening. De leer- en gezinsondersteuning is er niet op gericht zaken over te nemen van de ouders of van het kind, maar juist om hen weer in staat te stellen zelf de verantwoordelijkheid voor de leercultuur thuis op zich te nemen en de ouders te versterken in hun opvoedkracht.

De Katrol onderhoudt contacten met de participerende scholen binnen de gebieden Charlois en Feijenoord (in Rotterdam Zuid). Hun interne begeleiders, schoolmaatschappelijk werkers of ouderconsulenten leggen het eerste contact met de ouders van hun school. Zij kunnen de ankerfiguren inschakelen en leerlingen uit groep 3 en 4 aanmelden voor deelname aan De Katrol. Ook 'zelfmelders', de ouders die van andere ouders gehoord hebben van De Katrol, nemen direct contact met ons op om hun kinderen deel te laten nemen. Verder krijgen wij aanmeldingen vanuit het werkveld, de wijkteams of andere organisaties die een beroep op ons doen.

1.2 Inspelen op talent met Speel-o-theek leuk leren 010

Een Speel-o-theek is een uitleencentrum van spelletjes en educatief materiaal. Men kan het vergelijken met een bibliotheek. De leuke en leerzame materialen uit de 'Speel-o-theek leuk leren 010' worden door onze studenten veelvuldig gebruikt bij de leerondersteuning aan huis. Ouders en kinderen kunnen hier leesboekjes, educatieve spelletjes, gezelschapsspellen etc. lenen. Door de Speel-o-theek open te stellen voor de buurt proberen we ouders en kinderen te leren spelen en spelend te laten leren. Ook leren we ouders, kinderen en studenten hoe spelletjes werken, waar voor ze gebruikt kunnen worden en welke ontwikkelingsgebieden het spel stimuleert. Het is een laagdrempelige wijkvoorziening waar ouders elkaar ontmoeten, kinderen leren spelen en spelend leren en waar vrijwilligers en ouders uit de wijk zorg dragen voor de 'Speel-o-theek leuk leren 010'. Hiermee zorgen wij ervoor dat onze studenten, maar ook de kinderen, en hun ouders, op een laagdrempelige manier educatieve spellen en schoolmaterialen kunnen lenen, en andere ouders kunnen ontmoeten. Kinderen krijgen zo meer plezier in het leren, het vergroot hun zelfvertrouwen, 'Speel-o-theek leuk leren 010' stimuleert hun ontwikkelingsgebieden. Bovendien worden ouders nauwer betrokken bij het leren van hun kind, versterken wij het (in)formele netwerk rond het gezin en kunnen ouders hier terecht met opvoedvragen bij ons team of bij andere ouders.

1.3 Onderzoek

Door opstapeling van problemen vormt het grootstedelijk leefmilieu een risicofactor voor voortijdig schoolverlaten (Herwijer, 2008). De kinderen die extra risico lopen om een overbelaste leerling te worden, zijn in steden sterker vertegenwoordigd. Het gaat hierbij vaak om leerlingen met een niet-westerse achtergrond, kinderen uit eenouder- en grote gezinnen, kinderen met ouders die een laag opleidingsniveau hebben of die werkloos zijn. De invloed van etnische herkomst verdwijnt bij correctie voor sociale herkomst (Traag, 2012), voor het opleidingsniveau en werkloosheid van de ouders en voor eenoudergezinnen (Herwijer, 2008), waarmee schooluitval meer een probleem is van sociale klasse dan van etnische herkomst. Winsemius (et al. 2008) benoemt schooluitval niet voor niets als een armoede- en een grote stadsprobleem⁴.

Onderzoeken wijzen uit dat bij onderwijsachterstand ouderfactoren een rol spelen (e.g. Driessen et al. 2003): onderzoek van Traag et al. (2004) toont bijvoorbeeld de invloed aan van het opleidingsniveau van de ouders, hun maatschappelijke positie, het onderwijsondersteunend klimaat thuis en hun culturele hulpbronnen (bijvoorbeeld museumbezoek) invloed hebben op de leerprestaties en –ontwikkeling van het kind. Het verschil in schoolloopbaan komt niet alleen door de kwaliteit van het primaire onderwijs (of door 'de genen' (Plug, 2008)), maar omdat er in gezinnen van laagopgeleide ouders minder ontwikkelingsstimuli aanwezig zijn, vergeleken met gezinnen van hoogopgeleide ouders. De onderwijsontwikkeling van het kind – en de schoolloopbaan – wordt dus deels ook beïnvloed door wat wij de 'leercultuur' thuis noemen.

De methodiek van De Katrol is twee keer onderzocht. Het eerste kwaliteitsonderzoek vond plaats in 2009-2010. Dit onderzoek ging voornamelijk over de korte termijn-resultaten, de werkzame bestanddelen en de meerwaarde van De Katrol. De bevindingen uit onderzoek naar factoren die inspelen op studiesucces, en de meerwaarde die professionals en ouders zien in de ondersteuning, indiceren dat De Katrol bijdraagt aan: a.) het verbeteren van de leercultuur thuis/de ouderbetrokkenheid bij de (leer)ontwikkeling van het kind en b.) aan de schoolprestaties of de (leer)ontwikkeling van kinderen.

⁴ Een kwestie van vertrouwen. Een ontwerpgericht onderzoek naar het verbeteren van het contact met ouders in het grootstedelijke vmbo als bijdrage aan preventie schooluitval, Proefschrift Mariëtte Lusse (2013)

Uit dit onderzoek bleek dat De Katrol bij meer dan de helft van de gezinnen gedurende deelname positieve effecten heeft op de leercultuur thuis. Tevens waren positieve effecten waarneembaar op kindfactoren, zoals vooruitgang op het gebied van inzet, zelfvertrouwen, leerprestaties en leerhouding van kinderen. Het tweede, meer verdiepende onderzoek (2013-2016) naar de lange termijneffecten is uitgevoerd door de Hogeschool Rotterdam, een rapport met een zeer relevant thema, namelijk het bevorderen van gelijke (onderwijs)kansen en het aanboren en versterken van een leercultuur in de thuissituatie.

De belangrijkste vraag was of de inzet van De Katrol tastbaar gemaakt kan worden, ook op langere termijn. Uit het rapport komt naar voren dat er zowel op kind- als op ouder niveau een aantal bemoedigende resultaten vermeld kan worden:

- kinderen gaan vooruit op AVI (technisch lezen)
- kinderen vertonen een grotere taakgerichtheid, waarneembaar in hun werkhouding in de klas
- een positief effect op kennis en vaardigheden die ouders zichzelf toeschrijven
- een positief effect op het leerondersteunend gedrag van de ouders thuis

Ook het literatuuronderzoek naar reeds bestaand, verwant onderzoek heeft belangrijke inzichten opgeleverd over (potentieel) werkzame factoren. We mogen concluderen dat De Katrol een duidelijke toegevoegde waarde heeft op het bestaande VVE-aanbod.

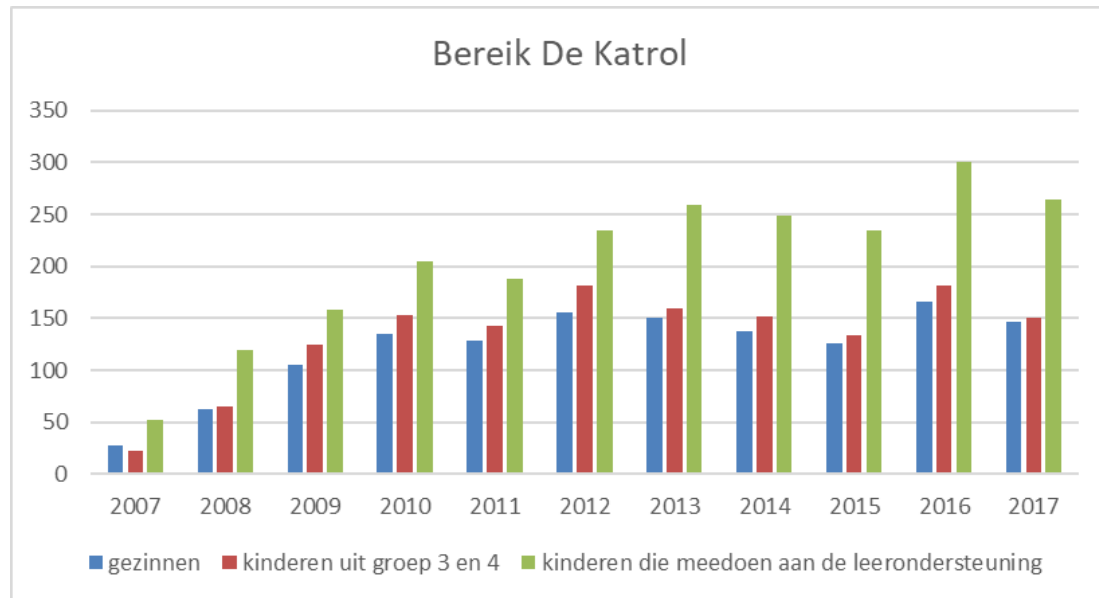
Werkgebied en organisatie

Onze stichting is een non-profit organisatie met een ANBI-status. Er is een onbezoldigd bestuur dat zesmaal per jaar bijeenkomt. Het team bestaat uit een directeur, vier fulltime sociaal werkers, en een parttimer, die jaarlijks samenwerken met 80 studenten (sociale professionals in opleiding) van Hogeschool Rotterdam en InHolland. Naast het vaste team hebben wij een achttal vrijwilligers 'aan boord' die ons ondersteunen met de activiteiten van 'Speel-o-theek leuk leren 010'. De Speel-o-theek en het kantoor van De Katrol zijn gesitueerd in de Afrikaanderwijk. Met de leer- en gezinsondersteuning aan huis zijn wij actief binnen alle wijken van de gebieden Charlois en Feijenoord. Binnen deze wijken vertrouwen een dertigtal scholen hun leerlingen toe aan de thuisondersteuning van De Katrol.

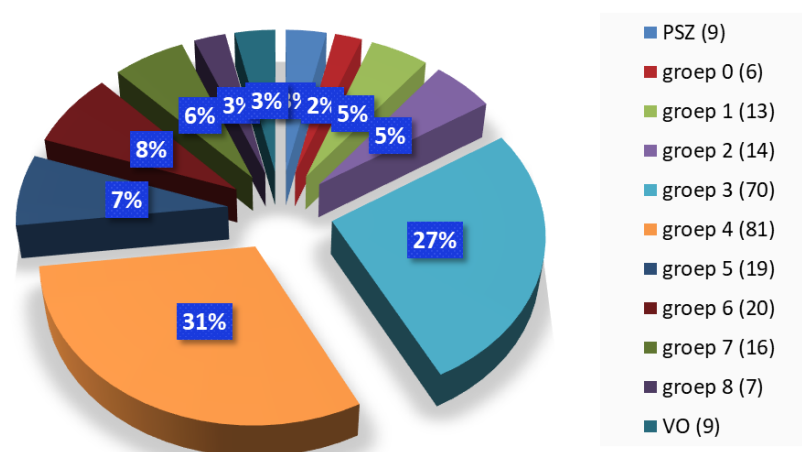
1. Resultaten 2017

Dit jaar hebben wij **135 gezinnen bereikt**, waarvan er 12 gezinnen een verlenging hebben gekregen en dus aan een nieuwe leerondersteuner/student gekoppeld. In totaal hebben wij in 2017 **147 trajecten leer- en gezinsondersteuning aan huis** gerealiseerd. Wij hebben intensief samengewerkt met **234 ouders** om zo **de leercultuur binnen het gezin te versterken** en het leren thuis ook een betere plek te geven binnen het gezin. **24 Basisscholen hebben hun leerlingen** toevertrouwd aan De Katrol door een beroep te doen op leer- en gezinsondersteuning om hun leerlingen thuis extra te ondersteunen.

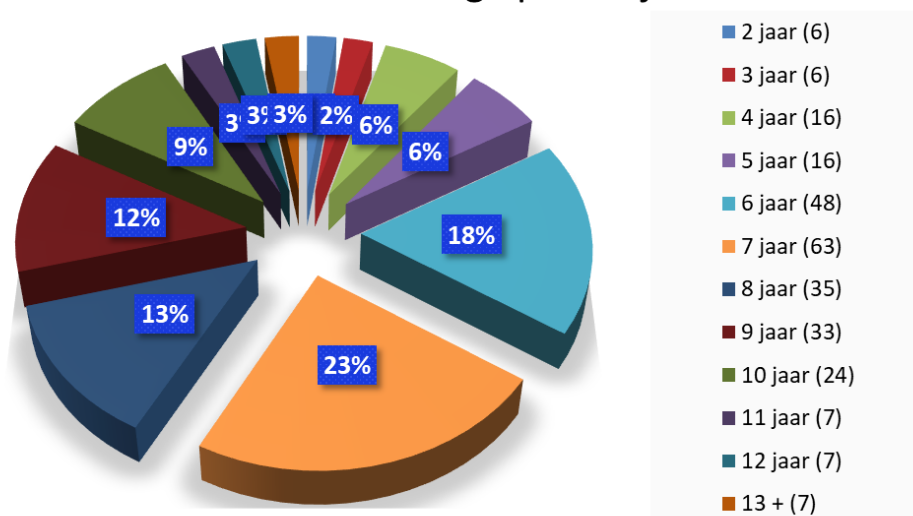
Deze resultaten hebben wij weten te behalen dankzij ons enthousiaste team van **73 studenten** die, in nauwe samenwerking met onze enthousiaste teamleden, de leer- en gezinsondersteuning aan huis hebben verzorgd. Hiermee hebben wij **151 basisschoolleerlingen uit de groepen 3 en 4** bereikt. Maar in totaal hebben er **264 kinderen** (broertjes en zusjes uit andere groepen) **actief deelgenomen** aan de leer- en gezinsondersteuning aan huis. **Een resultaat waar wij trots op zijn.**

bereik leerondersteuning De Katrol 2017

De Katrol richt zich met de leer- en gezinsondersteuning aan huis vooral op basisschoolleerlingen uit de groepen 3 of 4 maar het heeft een gezinsgerichte focus. Bovenstaand diagram geeft u een duidelijker beeld van onze 'spin off'. Dit zijn de broers of zussen die actief mee doen tijdens de geboden leerondersteuning aan huis en hierin is zichtbaar in welke klassen/groepen de leerlingen zitten.

Bereik leerondersteuning op leeftijd

Wanneer we dieper inzoomen op onze deelnemers, bijvoorbeeld op leeftijd, komen wij op bovenstaande diagram uit. Kinderen uit de groepen 3 en 4, zijn gemiddeld tussen de 6 en 9 jaar jong. Van alle deelnemers aan de leerondersteuning doen er **net iets meer jongens mee (127) dan meisjes (112)**.

Achtergronden

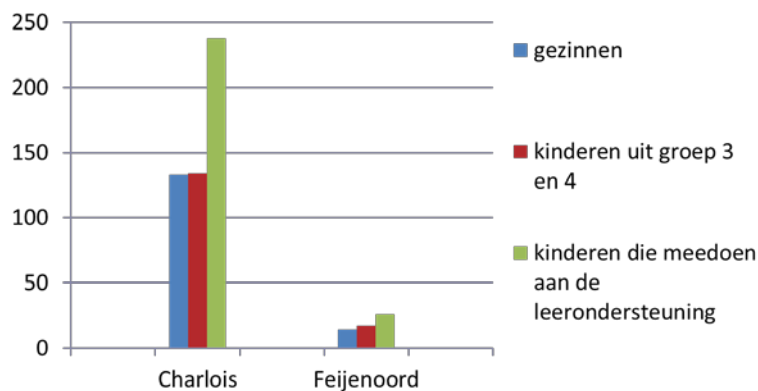
Voor De Katrol maakt dit uiteraard weinig verschil, en daarom heeft u deze statistiek nooit eerder gevonden in onze jaarverslagen. Onze deelnemers gaan naar Rotterdamse scholen, wonen in Rotterdam en zijn dus Rotterdamse kinderen. Het is natuurlijk wel zo dat Rotterdam en haar bewoners een rijke diversiteit hebben aan verschil in afkomst en culturele achtergronden. Onderstaande tabel geeft een mooi overzicht van alle **35 culturen** waarvan onze gezinnen, ook in Rotterdam, onderdeel zijn.

	Europees	26		Aziatisch	56		Afrikaans	33		Amerikaans	20	
	1	Bosnisch		1	Afghaans		1	Angolees		4	Antiliaans	
	6	Bulgaars		1	Chinees		1	Eritrees		2	Arubaans	
	1	Grieks/Turks		2	Hindoestaans		5	Kaapverdisch		4	Curaçaos	
	1	Hongaars		3	Indisch		1	Libië		2	Domicaans	
	1	Joegoslaafs		2	Iraaks		20	Marokaans		8	Surinaams	
	1	Kosovaars		1	Iraans		1	Nigeriaans				
	7	Nederlands		2	Koerdisch		1	Sierra Leoons				
	5	Pools		6	Pakistaans		2	Somalisch				
	2	Servisch		1	Russisch/antilliaans		1	Sudanees				
	1	Spaans		8	Syrisch							
				29	Turks							

2.1 Resultaten gespecificeerd per gebied

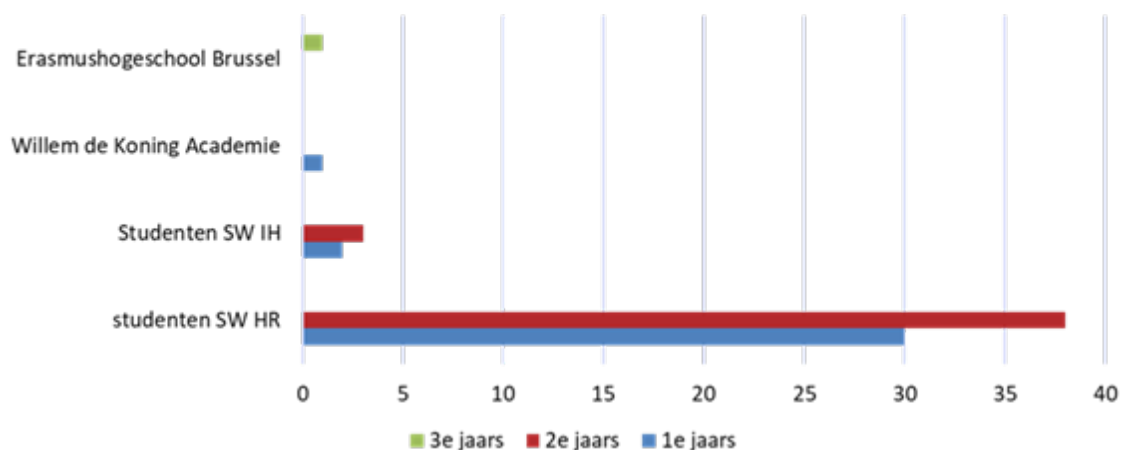
De leer- en gezinsondersteuning van De Katrol vindt plaats binnen twee gebieden in Rotterdam. De inkoop en inzet van De Katrol verschilt per gebied. In Charlois worden wij via de opdracht vanuit Nieuw Rotterdams Welzijn ingekocht door DOCK om daar als samenwerkingspartner aan 150 gezinnen met kinderen van 6 tot 9 jaar trajecten leerondersteuning aan te bieden waarmee de ouderbetrokkenheid bij de leersituatie verbetert. Voor het jaar 2017 koopt DOCK dus 150 trajecten in. Voor het gebied Feijenoord ontvangen wij een kleine subsidie (couleur locale) en worden wij door de Gemeente Rotterdam ingekocht om 14 trajecten leer- en gezinsondersteuning aan huis te verzorgen.

Charlois en Feijenoord

In totaal hebben wij kunnen rekenen op **80 verschillende studenten**, die zich in het kader van hun stage hebben ingezet voor De Katrol. De meesten afkomstig van de Hogeschool Rotterdam, maar ook van InHolland. Nieuw dit jaar is dat wij een student van de Willem de Koning Academie een stageplaats hebben aan kunnen bieden. En dat wij onze allereerste stagiair vanuit een hogeschool in Brussel hebben mogen verwelkomen.

Deelnemende studenten aan De Katrol per opleiding

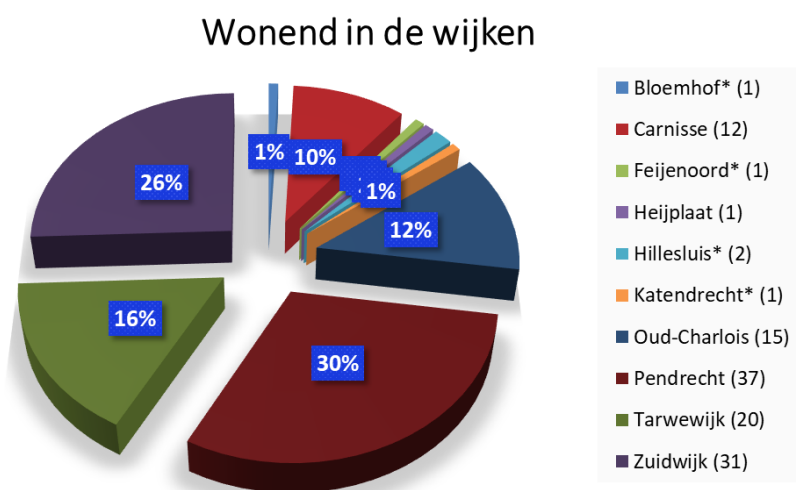
2.2 Charlois

In het gebied Charlois hebben wij bij **153 gezinnen huisbezoeken** afgelegd, zoals gevraagd in de prestatieopdracht vanuit DOCK. Door het tekort aan stagiaires hebben wij echter niet al onze aangeboden stageplaatsen kunnen vullen, en zijn er minder trajecten gestart dan gepland. Van de 150 gevraagde trajecten hebben wij hierdoor zestien trajecten niet tot uitvoering kunnen brengen.

In Charlois hebben wij **153 gezinnen bereikt**, waaraan wij **133 trajecten leer- en gezinsondersteuning** aan huis hebben gerealiseerd. Dit betreft **121 verschillende gezinnen**, met twaalf maal verlenging en/of doorstart **een totaal van 133 trajecten**. Van het aantal ondersteunde gezinnen is er een op de vier alleenstaand ouder, **33 eenoudergezinnen**.

Het aantal minderjarige kinderen in deze gezinnen komt uit op **295 kinderen onder de 18 jaar**. Er zijn in deze gezinnen **134 kinderen uit de (basisschool)groepen 3 en 4** die hebben meegedaan aan De Katrol. In totaal hebben er **238 kinderen actief deelgenomen aan de leerondersteuning**. Wat neerkomt op bijna een verdubbeling van de deelnemers, qua percentages komt dat neer op **80 % van alle kinderen uit de gezinnen mee hebben gedaan** en dus profijt hebben gehad van de leerondersteuning.

* wonend in Feijenoord doorverwezen door Charloise scholen

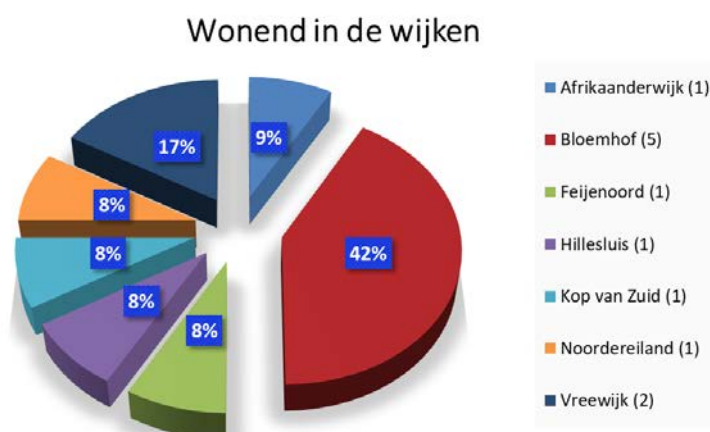
via de volgende scholen	aantal	doorverwijzing via	afkorting	
Beatrixschool	10	9 x IB 1 x zelfmelder	IB	Intern begeleider
Christophoor	14	13 x IB 1 x zelfmelder	OC	Ouder consultant
Cosmicus	5	3 x IB 2 x zelfmelder		
De Akker	4	3 x IB 1 x wijkteam		
De Globe	9	6 x IB 1 x leerkracht 1 x wijkteam 1 x zelfmelder		
De Kameleon	3	2 x IB 1 x MOB		
De Klaver	8	7 x IB 1 x zelfmelder		
De Sleutel	1	wijkteam		
Elisabethschool	2	1 x IB 1 x B. Frontlijn		
Elout van Soeterwoude	5	IB		
De Toermalijn	15	13 x IB 2 x zelfmelder		
De Triangel	2	2 x IB		
Ibn-Sina	6	3 x IB 3 x OC		
OBS Charlois	10	8 x IB 2 x zelfmelder		
Over de Slinge	25	24 x IB 1 x st. nieuwThuis		
Steven Stermerding	2	IB		
	121			

2.3 Feijenoord

In het gebied Feijenoord hebben wij aan **14 gezinnen leer- en gezinsondersteuning aan huis aangeboden**. Van het aantal deelnemende gezinnen betrof het driemaal een eenoudergezin.

In deze gezinnen woonden in totaal 39 kinderen onder de 18 jaar. Er zijn in deze gezinnen **17 kinderen uit de groepen 3 en 4** die hebben meegedaan met De Katrol.

In totaal hebben **26 kinderen actief meegedaan aan de leer- en gezinsondersteuning aan huis**, en dus meege profiteerd van de ondersteuning. Qua percentage van alle kinderen uit de ondersteunde gezinnen deed **67 % van de kinderen onder de 18 jaar actief mee** aan de leerondersteuning aan huis.

via de volgende scholen		aantal	doorverwijzing via	afkorting		
	Blijvliet	2	1 x MOB 1 x zelfmelder	IB	Intern begeleider	
	Bloemhofschool	1	zelfmelder	OC	Ouder consulent	
	Cosmicus	1	zelfmelder			
	De Akkers	1	IB			
	De Clipper	1	Lucertis			
	De Globe*	1	IB			
	De Sleutel	1	wijkteam			
	De Wissel	1	IB			
	Helderingschool SBO	1	zelfmelder			
	Nelson Mandela	2	1 x IB 1 x wijkteam			
	OBS De Pijler	1	IB			
	Pantarijn	1	gezinscoach CJG			
		14				
* wonend in Feijenoord doorverwezen door Charloise scholen						

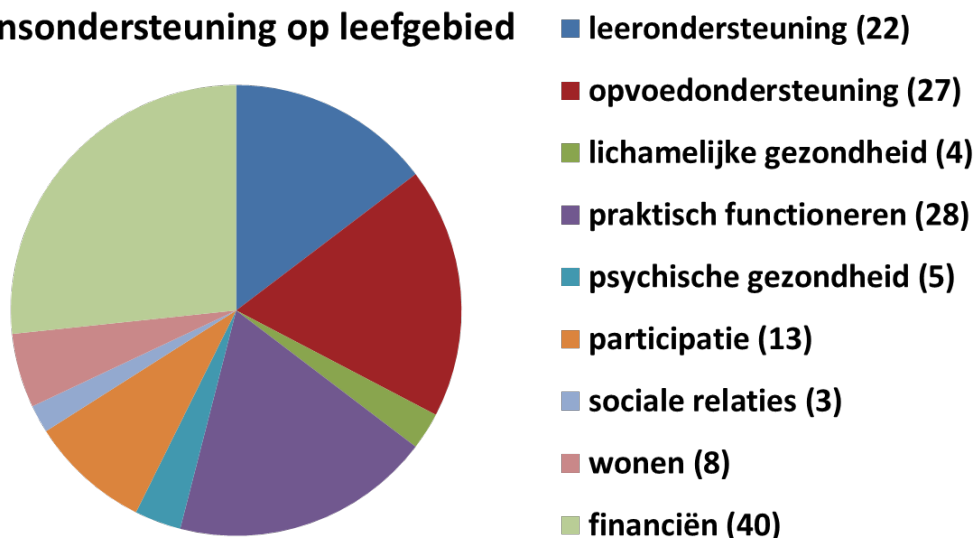
Vanwege de beperkte capaciteit in het gebied Feijenoord hebben wij veel scholen en leerlingen teleur moeten stellen. Er bleek toch veel vraag te zijn naar de ondersteuning van De Katrol, wij hebben veel gezinnen doorverwezen naar huiswerkbegeleiding in de wijk maar ook dit aanbod bleek buitengewoon matig aanwezig binnen dit toch kwetsbare gebied. Jammer genoeg was 2017 ons laatste Katrol-werkjaar in het gebied Feijenoord. Daarover leest u verderop het verslag meer.

2.4 Vroeg signalering en doorverwijzingen Opvoed- en gezinsondersteuning

De Katrol werkt preventief en integraal. Wij zien de geboden leerondersteuning niet los van de gezinsondersteuning, omdat de leefomgeving van de kinderen voorwaardenscheppend is voor het leren van jonge kinderen. Opvoeding en onderwijs zijn nauw aan elkaar verbonden. Voor veel gezinnen zijn school en thuis vaak nog twee verschillende werelden. Deze kloof willen wij dichten door de ouder(s) centraal te zetten. Ten eerste zijn zij de *professional* van hun kind, ten tweede zijn zij onze opdrachtgevers en ten derde hebben juist ouders een hele belangrijke rol in het schoolsucces van hun kinderen maar zijn 'onze ouders' daar niet mee bekend of juist heel onzeker over. Wij willen hen bewuster maken van hun rol en hen de vaardigheden en het (zelf)vertrouwen bieden om de verantwoordelijkheid voor die leercultuur zelf op zich te nemen. Hierin slagen wij doordat wij veel tijd vrij kunnen maken om het gezin te leren kennen en indirect het gezin te ondersteunen middels de coaching van de student. De leer- en gezinsondersteuning is er niet op gericht om zaken over te nemen van de ouders of van het kind, maar juist om hen weer in staat te stellen zelf de verantwoordelijkheid voor de leercultuur thuis op zich te nemen. De eigen kracht van de ouder(s) wordt aangeboord, aangesproken en gemobiliseerd en waar nodig ondersteund of door middel van warme overdracht doorverwezen naar de reguliere hulpverlening.

Het 'traject' van de leer- en gezinsondersteuning houdt een aantal evaluatiemomenten in, waarbij de voortgang besproken wordt met de ouders. De ankerfiguren hebben ten minste vijf gesprekken met de ouders, wanneer er meer vraag of behoefte naar is vinden er meer gesprekken plaats. In 2017 hebben wij **bij 83 gezinnen (61 %) extra ondersteuning** geboden op verschillende leefgebieden van het gezin. Qua percentage minder dan voorgaande jaren, maar qua concrete doorverwijzingen een absolute toename van de ondersteuningsvragen en -noden tijdens de leer- en gezinsondersteuning aan huis.

Gezinsondersteuning op leefgebied

praktisch functioneren	28 x	Lichamelijke gezondheid	4 x
1 x Vraagwijzer voor taallessen niveau 2		4 x aanvragen Jeugdsportfonds	
5 x LOV, taal achter de voordeur			
4 x Taalcursus DOCK		Psychische gezondheid	5 x
3 x Kinderfaculteit Pendrecht		1 x Huisarts, doorverwijzing psycholoog depressie	
2 x Huiswerkklass De Brink		2 x Huisarts, doorverwijzing psycholoog trauma	
1 x Het Anker, activiteiten aanbod kinderen		1 x Pameijer	
3 x DOCK huis van de wijk, activiteiten aanbod		1 x PKJP praktijk Kinder en Jeugd Psychiatrie	
1 x UWV ondersteunen en vertalen gesprek			
1 x doorverwijzing logopedie		participatie	13 x
4 x vertalen brieven gemeente en belasting		5 x dagbesteding DOCK	
2 x uitleg internetbankieren		2 x ondersteunen aanvraag Tempoteam	
1 x ondersteunen en oefenen inburgeringstoetsen		2 x Vrijwilligerswerk Rotterdam CVD	
		1 x Vrijwilligerswerk Speeltheek	
opvoedondersteuning	27 x	3 x DOCK participatiemakelaar	
3 x gesprekken met ouders en school			
1 x Rots en water training		Sociale Relaties	3 x
2 x gesprekken met ouders en wijkteam		1 x ondersteunen aanvraag verblijfsvergunning	
2 x gesprekken met ouders SBO		1 x jeugdcultuurfonds	
4 x gesprekken met ouders straffen/belonen en regels		1 x gesprek met familieleden over oppas	
1 x gesprekken met ouders gezonde voeding kind			
3 x gesprekken met ouders over geduld		wonen	8 x
3 x doorverwijzing CJG opvoedondersteuning		2 x treffen van betalingsregeling	
1 x gesprekken met ouders motiveren en structuur		1 x inschrijven woningcoöperatie	
2 x overleg met Stichting Nieuw Thuis		4 x ondersteunen van gesprekken met Woonbron	
3 x gesprekken met ouders rolverdeling man/vrouw		1 x ondersteunen van gesprekken met Vestia	
2 x gesprekken met ouders games/telefoons en sociale media			
financiën	40 x	leerondersteuning	22 x
4 x Nationaal Fonds Kinderhulp laptopaanvraag		1 x SMW	
6 x Vraagwijzer		1 x Voorleesexpress	
3 x ondersteunen overleg wijkteam		1 x Leerplichtambtenaar	
2 x zorgoverleg wijkteam op vraag ouder		4 x gesprekken over conflict met school en ouder	
2 x gesprek over financiële situatie en mogelijkheden		3 x ondersteunen gesprekken ouder en leerkracht	
1 x aanvraag Voedselbank		1 x IB > opstart Amigo's op school	
2 x aanvraag broodnood, bijzondere bijstand		5 x ondersteunen bezoek nieuwe basisschool	
6 x ondersteunen gesprekken met Sociale Dienst		3 x studieloopbaangesprekken met ouder, wegwijzen maken vervolgonderwijs	
1 x direct hulp gevraagd aan Wethouder en zijn ambtenaren		3 x huisarts voor doorverwijzing onderzoek	
1 x Kinderombudsman			
1 x Ombudsman			
1 x Advokaten Kollektief			
1 x wijkteam aanvraag			
2 x Werkplein			
1 x ondersteunen conflict telefoonprovider beëindigencontract			
6 weken lang een gezin van boodschappen voorzien tijdens 'fraudeonderzoek!'			

2.5 Tevredenheid deelnemers

Na elk traject leer- en gezinsondersteuning aan huis gaan wij in gesprek met de ouders over het verloop ervan. Daarnaast nemen wij een tevredenheidsevaluatie af. Hierin willen wij graag van de ouders weten hoe het werken met De Katrol hen beviel en of zij enige verbeterpunten of aanbevelingen voor ons hebben. Daaruit blijkt dat ouders De Katrol als waardevolle ondersteuning bestempelen en dat de tevredenheid over onze studenten en dienstverlening hoog ligt. Gemiddeld genomen krijgt De Katrol dit jaar een **9 als rapportcijfer van de ouders**, daar zijn wij erg trots op.

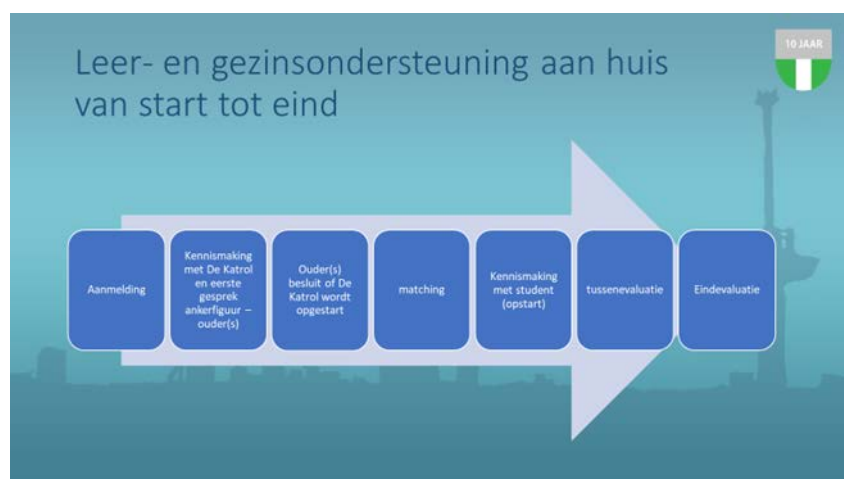
2.6 De praktijk: leerondersteuners aan het woord

Student Ellen:

“Ik loop nu 7 maanden stage bij De Katrol en ben inmiddels aan mijn tweede gezin begonnen. Wat mij aansprak aan de stage was het concept van de leerondersteuning en de gedachte erachter. Het idee dat door middel van preventief ondersteuning te bieden, latere achterstand voorkomen kan worden. Wat mij daarnaast heel erg aansprak was de mate waarin De Katrol gericht was op studenten. Er was een stagehandleiding, wekelijkse intervisiebijeenkomsten en checklisten om de voortgang bij te houden. Dat lijkt misschien vanzelfsprekend maar binnen het aanbod van de tweedejaarsstages was dit echt uniek.

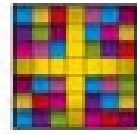
Wanneer je aan een gezin wordt gekoppeld krijg je een mail met de naam en leeftijd van je kindje. Het eerste bezoek was voor mij erg spannend, je hoopt natuurlijk dat er een klik is met zowel het kind als met het gezin zelf. In eerste instantie ging ik met het idee: ‘Ik ga dit kindje helpen met zijn/haar huiswerk’ maar het werd vrij snel duidelijk dat er meer bij kwam kijken dan alleen huiswerk maken. Doordat je bij de gezinnen thuis bent, word je ook onmiddellijk ondergedompeld in hun leefwereld en leer je snel welke factoren stimulerend of juist remmend kunnen werken voor het leerproces. Zijn de ouders wel in staat om te helpen? Zijn er middelen beschikbaar om mee te leren? Is er een plekje waar de kinderen rustig aan school kunnen zitten of doen ze dit in de woonkamer waar de tv soms heel luid staat? Naarmate ik vaker ging en een band kreeg met het gezin, kreeg ik niet alleen antwoorden op dat soort vragen maar vaak ook op het ‘waarom’. Ik denk dat dat voor mij het leerzaamste was. Het is soms makkelijk om ergens binnen te stappen met je eigen referentiekader en conclusies te trekken’ Nou er zijn geen schriftjes, die ouders zijn niet erg betrokken’ maar wanneer je dan later hoort dat er eigenlijk maar heel beperkt geld is voor eten word je wel met je neus op de feiten gedrukt.

Ik had toen ik begon aan de stage nooit verwacht zo’n sterke band op te bouwen met de gezinnen. Het is opmerkelijk hoe snel de gezinnen je opnemen, niet alleen in hun huis maar soms bijna in hun familie. Voor je het weet word je uitgenodigd voor het avondeten, kinderfeestjes en hangt je koelkast thuis vol met kindertekeningen. Daardoor krijgt de stage voor mij –ondanks alle confronterende aspecten- toch een hele vrolijke boventoon. Het is een mooie wisselwerking waarbij zowel de gezinnen als de studenten samen tot hele nieuwe inzichten komen. Als je dat als stage kan bieden aan eerste-en tweedejaars, dan biedt je ze iets waardevols.”

2. Spelen is leren bij Speel-o-theek leuk leren 010

Sinds 10 oktober 2014 heeft De Katrol een heuse Speel-o-theek in huis met leuke en leerzame materialen die aansluiten op de ontwikkeling en talenten van kinderen van 0 tot 13 jaar. Vanuit onze ervaringen weten wij dat er veel Rotterdamse kinderen opgroeien zonder speelgoed, boeken in huis en zonder ontwikkelingsgericht educatief materiaal. Ook onze studenten maken volop gebruik van de Speel-o-theek tijdens hun leerondersteuning. Zij nemen spellen, boeken en schoolmaterialen mee naar de gezinnen en zetten dit in om het leren weer leuk te maken. De gezinnen van De Katrol mogen de materialen thuis gebruiken, zonder lidmaatschap, en zo verruimen wij het leer- en speelplezier binnen het gezin.

Sint Laurensfonds

Lidmaatschap

Behalve de gezinnen die leer- en gezinsondersteuning vanuit De Katrol ontvangen zijn er veel gezinnen die een lidmaatschap voor de Speel-o-theek aanvragen. Hiervoor vragen wij eenmalig € 5,- voor borg en de aanschaf van de Speel-o-theekpas, en maandelijks vragen wij één euro contributie. Voor het uitlenen van spellen worden geen kosten gevraagd, omdat wij weten dat ook die ene euro voor sommige gezinnen soms te veel gevraagd is. En natuurlijk houden wij daar graag rekening mee, want spel en onderwijs dat is een recht.

Dankzij de steun van **Sint Laurensfonds** en **Fonds DBL** konden wij ook dit jaar 'de winkel' openhouden voor kinderen en hun ouders in de Afrikaanderwijk. Voor 'Speel-o-theek leuk leren 010' ontvangen wij geen subsidie van de gemeente Rotterdam, maar dankzij het Sint Laurensfonds hebben wij de Speel-o-theek op drie momenten in de week, gedurende schoolweken kunnen openen en uit kunnen breiden met diverse activiteiten. Wij hebben inmiddels een **aanbod van 1184 spellen, 2210 (kinder)boeken, 8 speelboxen en 7 themadozen**, de collectie is te bekijken op onze **database op www.leukleren010.nl**.

Dit jaar hebben wij **13 nieuwe leden** mogen verwelkomen en gedurende het jaar hebben er evenzoveel gezinnen het lidmaatschap opgezegd. Een

'ledenbestand' van **69 gezinsspellen** en **daarbij 150 kinderen**, bovenop de gezinnen die De Katrol ondersteunt. Voor de Speel-o-theek ontvangen wij regelmatig **donaties** met boeken en speelgoed van Rotterdammers. En ook **'be-boeken' wij een Kinderzwerfboek-station**. Een plek waar kinderen terecht kunnen voor **kinder(zwerf)boeken**. Dit jaar hebben wij **1361 boeken** ingeschreven, en die zijn aan hun 'reis' begonnen vanuit hun startplek aan de Brede Hilledijk.

Openingstijden

Maandagochtend van 10:00 uur tot 11:30 uur zijn wij open voor met name de jongste kinderen en hun ouders. Elke eerste maandagochtend van de maand wordt er een **voorleesochtend** gehouden.

Woensdagmiddag van 13:00 uur tot 17:00 uur zijn wij open voor kinderen en hun ouders. Eens per maand wordt hier een **knutselmiddag** gehouden, waarbij kinderen aan de hand van thema's hun creativiteit kwijt kunnen en hun talenten verder ontplooiën. De woensdagmiddag wordt ook druk bezocht door kinderen om spelletjes te spelen en te testen of het een geschikt spel is om thuis verder te gaan spelen. **Vrijdagmiddag van 15:30 uur tot 17:00 uur** zijn wij ook geopend. Eens per maand worden er op de vrijdagmiddag **wetenschappelijke proefjes** gedaan. Dit zijn activiteiten die de kinderen -onder begeleiding van de Speel-o-theekvrijwilligers- kunnen uitvoeren om de nieuwsgierigheid te prikkelen, het onderzoekend vermogen te stimuleren en om kinderen te interesseren voor techniek, wetenschap en bètavakken. Ook deze activiteiten hebben als doel om kinderen te laten ontdekken door ze uit te dagen en hun talenten te ontdekken en verder te ontwikkelen. Ook de vrijdagmiddag wordt druk bezocht. Gemiddeld hebben wij zo'n **zes á acht deelnemers per activiteit**.

Vrijwilligers

Zonder de inzet van geweldige vrijwilligers uit de buurt is het voor ons niet mogelijk om al het geplande werk in de Speel-o-theek gedaan te krijgen. Zij zijn de drijvende kracht achter de laagdrempelige wijkvoorziening die wij willen zijn met Speel-o-theek leuk leren 010. Het afgelopen jaar zijn wij **gestart met acht vrijwilligers**. Wij zijn er erg trots op dat een van onze vrijwilligers is doorgestroomd naar betaald werk. In 2017 hebben er een twee van onze vrijwilligers plaats gemaakt voor nieuwe vrijwilligers die zich wekelijks acht uur inzetten om het leren nog leuker te maken. Drie van onze vrijwilligers zijn tijdelijk vrijgesteld door ziekte of zwangerschap en zij zullen later hopelijk weer aansluiten. Wij hebben dus nu een team van vijf vrijwilligers, en gezamenlijk hebben zij **580 uur extra werkuren gerealiseerd!** Natuurlijk, aan het einde van het jaar, zetten wij ons team van vrijwilligers in het welverdiende zonnetje. Want dankzij hun kunnen wij een nog groter verschil maken!

Activiteiten

Het schooljaar kent 40 schoolweken, waarbij de Speel-o-theek 7 uur per week geopend is voor kinderen en hun ouders. Er zijn slechts twee woensdagmiddagen geweest dat wij niet geopend waren. Op 4 oktober vanwege een presentatie voor het platform Jongeren, werk en hoop! Van De Nieuwe Poort en op 13 december vanwege de Lustrumviering van de jubilerende stichting. In totaal is de Speel-o-theek **272 uur geopend** geweest. Zijn er **tien voorleesochtenden, tien knutselmiddagen en tien wetenschappelijke proefjes** georganiseerd in de Speel-o-theek! In totaal hebben wij **vier maal voorleesactiviteiten** gedaan op locatie bij de kinderen uit groep 1 en 2 van basisschool **De Globetrotter Afrikaanderwijk/ Sterrenschool**. Behalve voorlezen verzorgen onze vrijwilligers een taalactiviteit aan de hand van een thema. Zoals bijvoorbeeld bij het boek 'Bert en Ernie gaan naar zee' waarbij kinderen in zand letters oefenen en met hun vingers schrijven. Maar ook op het **Internationaal kinderfeest van de Afrikaanderwijk op 19 april** was de Speel-o-theek onderdeel van het feestelijke activiteitenprogramma in 't Klooster. Waarbij wij - gesteund door onze vrijwilligers- drie verschillende leuke en leerzame activiteiten hebben uitgezet en begeleid. Natuurlijk was de Speel-o-theek ook een **partner voor het Kinderboekenweekfeest op 11 oktober** in het buurthuis Lcc 't Klooster, aan de Afrikaandermarkt. Ook dit jaar hebben wij ons hard gemaakt voor meer buiten spelen door aan te sluiten op de nationale **Buitenspeeldag**. Dankzij de partners Rotterdamfonds Rabobank, het Sint Laurensfonds, de Gebiedscommissie Afrikaanderwijk, Opzoomermee, BSW en de Rotterdamse bond van de lichamelijke opvoeding hebben onze studenten flink uit kunnen pakken en een mooie dag neer kunnen zetten. Op 7 juni 2017 hebben onze studenten dan ook een geweldig programma neergezet, dat ondank het stormachtige weer door **52 enthousiaste kinderen** bezocht is.

Spelletjesmiddagen in de bibliotheek

Vooruitlopend op de verdere realisatie van Citylab010 (zie verderop in het verslag) hebben wij in samenwerking met de Bibliotheek Rotterdam spelletjesmiddagen georganiseerd in drie verschillende locaties van de bibliotheek. In Ommoord zijn er 68 spellen in bruikleen beschikbaar gesteld door de Speel-o-theek. Op de locatie Sandelingenplein (Feijenoord) ontvingen zij 49 spellen en op Slinge (Zuidwijk/Pendrecht) staan er 83 spellen opgeslagen. De locaties in Delfshaven heeft 18 spellen en op de Clementstraat (Charlois) staan er 19 spellen klaar om samen gespeeld te worden. De medewerkers van de bibliotheek stallen op de spelletjesmiddag de materialen uit en kinderen kunnen samen met vriendjes of ouders aan de slag. In totaal hebben wij per week twee extra spelletjesmiddagen georganiseerd met de bibliotheek. Spelletjesmiddagen die inmiddels goed bezocht worden door een wisselende club van belangstellende, speelse en leergierige kinderen en hun ouders uit de verschillende buurten.

Voorlichtingen en Speel-o-theekbijeenkomsten op scholen

Het belang van spel en (taal)ontwikkeling is een belangrijk thema. Het afgelopen jaar zijn wij regelmatig te gast geweest in een ouderkamer op een basisschool om ouders en leerkrachten te informeren over de Speel-o-theek en over het belang van spel en spelend leren. Wij zijn te gast geweest bij de ruilwinkel in Feijenoord, de Oranjeschool (Bloemhof), op de Stephanusschool (Schiebroek), basisschool De Akker (Tarwewijk), en op de Theresiaschool (Bloemhof), basisschool De Klaver (Carnisse) en tweemaal bij de basisschool Willem van Oranje (Hillesluis). In totaal hebben wij dus **acht informatieochtenden of workshops** gegeven.

Samenwerking met het Albeda

De banden met het MBO zijn dit jaar aangehaald. In Speel-o-theek leuk leren 010 bieden wij sinds kort MBO stages aan. Studenten van sociale opleiding, onderwijsassistent en Sociaal Werk kunnen ons team komen versterken en hun creativiteit, kennis en vaardigheden inzetten voor de uitbouw van de Speel-o-theek. Dat is fijn, want er is nogal wat werk te verzetten. Ook zijn wij gevraagd twee gastcolleges te geven aan de MBO studenten. Zo stonden wij dus twee keer in een volle collegezaal les geven over spelend leren, ontwikkelingsgericht werken en hebben wij de studenten aan het werk gezet om spel als (creatief) middel in te zetten. De Katrol en Speel-o-theek leuk leren 010 zijn door SBB (Stichting Samenwerking Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven) bekroond tot erkend leerbedrijf SBB. En zo kunnen de talentvolle studenten van het Albeda bij ons aan de slag met hun eigen talent in te zetten voor talentvollere Rotterdamse kinderen, door meer spel in de buurt en meer leuk en leerzaam speelgoed thuis!

3. En verder in 2017

Samenwerking HR, vernieuwde opleiding Social work en een studententekort

De afgelopen tien jaar is er een nauwe samenwerking geweest met de Hogeschool Rotterdam. Sinds de oprichting van De Katrol heeft de Hogeschool een belangrijke samenwerking vormgegeven door middel van samenwerkingsconvenanten. In 2017 is dit convenant los gelaten en beëindigd, omdat de Hogeschool zich aan meerdere partners wil verbinden. Dit is ook het eerste jaar van de Hogeschool waarin de nieuwe opleiding Social Work⁵ haar tweede jaar ingaat, en dus voor de tweedejaars studenten het eerste jaar Social Work is. Doordat er vanuit de opleiding veel tijd en energie is gegaan naar die nieuwe opleiding zijn er voor De Katrol - anders dan eerdere jaren - lastiger geweest om zich te profileren als stageplaats tussen de vele organisaties. Zo is er geen stagemarkt geweest en dat heeft er uiteindelijk voor gezorgd dat De Katrol flink heeft moeten inleveren op de aantallen stagiaires en werden er 25 aangeboden stageplaatsen ongevuld.

Leuk leren 010: een samenwerking met bibliotheek Rotterdam en Citylab010

Samen meer doen, dat was het vertrekpunt van een vernieuwende samenwerking met bibliotheek Rotterdam waarmee De Katrol een gezamenlijk plan ingediend heeft bij Citylab 010 (het innovatie-fonds van de gemeente Rotterdam). Het doel van het project is om ouders en kinderen uit sociaal zwakkere gezinnen bekend te maken

met de voordelen van de bibliotheek en meer Rotterdamse gezinnen met jonge kinderen de toegang te geven tot leuk en leerzaam (spel)materiaal. Dankzij de steun van de Rotterdamse fondsen het Sint Laurensfonds en Fonds DBL kunnen wij de komende jaar uitvoering geven aan:

- 1) meer activiteiten in de Speel-o-theek
 - 2) een website leukleren010 realiseren waarbij het belang van spelen en spelend leren met een groot Rotterdams publiek gedeeld wordt en
 - 3) er op vijf locaties in verschillende vestigingen van Rotterdamse bibliotheken kleinere Speelotheken opgezet gaan worden.
- Dankzij de toekenning van de Rotterdamse fondsen kunnen wij ons ook in 2018 richten op de uitvoering en verdere inrichting van dit kansrijke en belangrijke plan voor onze Rotterdamse jeugd en hun ouders.

Internationale tweedaagse

Jaarlijks trekken onze collega's naar België voor de tweedaagse van De Katrol. Hoewel De Katrol in Nederland alleen in Rotterdam actief is, zijn er in België in meerdere steden en dorpen sociaal werkers actief om het belangrijke preventieve werk van De Katrol uit te voeren. Eens per jaar komen wij allemaal samen in het kader van collegiaal overleg en methodiekontwikkeling. Hierbij staan het delen van ervaringen, het uitwisselen van opgedane kennis en kwaliteitsborging centraal.

⁵ een nieuwe opleiding waar de vorige vier opleidingen CMV, SPH, MWD en Pedagogiek gecombineerd worden tot een opleiding

Gelijke kansen alliantie, De Nieuwe Poort en de Vaardigheden alliantie

Vorig jaar heeft het ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap het startsein gegeven voor de Gelijke kansen alliantie. Dit is een platform van betrokken organisaties die zich inzetten voor het bereiken van eerlijkere onderwijskansen. Zo ook De Katrol. Vanuit deze alliantie heeft het OCW gevraagd of willen deelnemen aan een ander platform, namelijk het 'Platform jongeren, werk en hoop' van De Nieuwe Poort. Een platform dat zich in wil zetten voor het bevorderen van kansen voor de jeugd en het voorkomen van jeugdwerkloosheid. Vanuit die groep werd er gevraagd om allianties te smeden, en samen met partners een subsidieaanvraag in te dienen. De Katrol bedacht samen met Bomberbot en Krachtbronnen een alliantie waarvan de projectaanvraag "21-eeuwse vaardigheden voor de Rotterdamse jeugd" is gehonoreerd. Samen met beide partners kunnen wij de Rotterdamse scholen een compleet aanbod doen voor het integreren van de nieuwe 21-eeuwse vaardigheden binnen hun lesprogramma. De pilot hiervan gaat in 2018 echt van start en wordt onderzocht op effecten door onderzoekers van Regioplan.

Jaarafsluiting

In het collegejaar 2016-2017 **hebben er 82 studenten** met goed gevolg hun stage bij De Katrol afgerond. Allen hebben zij een Katrol-certificaat ontvangen tijdens de jaarafsluiting op **7 juli**.

Nominatie Kinderrechten Award

In 2017 reikt de gemeente Rotterdam voor het eerst de Kinderrechten Award uit. Ook onze collega en directeur Sandra Pardoel was hiervoor als Rotterdamse bewoner genomineerd. Hier de voordracht: *"Sandra is 10 jaar geleden begonnen met de Katrol. Ze heeft tijdens haar studie kennis gemaakt met stichting De Katrol in Oostende (België) en raakte zo geïnspireerd over deze aanpak (voor de kinderen, samen met studenten, naast de ouders, leren leuk maken) dat ze dit zelf is gaan opzetten in Rotterdam. Sindsdien strijd ze dagelijks voor de Rotterdamse achterstandswijken en haar kinderen. Om samen met scholen gezinnen te vinden om leerondersteuning aan te bieden. Om genoeg studenten te vinden die stage willen lopen. Om genoeg fondsen te werven om de vele enthousiastelingen en vrijwilligers aan het werk te houden. Om de resultaten zo zichtbaar mogelijk te maken. En om te lobbyen met gemeente en wijken om zichzelf kenbaar te maken. Een flinke klus waar ze veel tijd, moeite, passie en enthousiasme in steekt. Iedere dag weer. Ondanks dat Sandra niet uit Rotterdam komt, leeft ze hier afgelopen 15 jaar en is ze ondertussen een Rotterdammer in hart en nieren te noemen. Ook dit jaar is ze volop bezig met De Katrol en het voorop zetten van de Rotterdamse kinderen. Hopelijk houdt ze het nog vele jaren vol! Sandra zou deze award moeten winnen. Ze verdient het om een keer in het zonnetje gezet te worden. En daadwerkelijk bedankt te worden voor haar enorme inzet en prestatie. Ze zet zichzelf altijd op de tweede plek, zodat De Katrol, haar collega's en de toekomst van de kids op 1 staan."* Op 20 november werden alle genomineerden in het Stadhuis terecht in het zonnetje gezet. En ondanks dat onze collega niet won zijn wij zeer vereerd met deze nominatie en koesteren wij mooie herinneringen aan deze feestelijke middag in de Trouwzaal aan de Coolsingel.

Aanbesteding

Rotterdam besteedt haar welzijnswerk aan en ook dat vraagt veel aandacht en tijd van De Katrol. Leerondersteuning, talentontwikkeling en ouderbetrokkenheid werd in alle 14 bestekken gevraagd van de inschrijvende partijen. Ook De Katrol heeft hier een grote lobby voor gevoerd en ter voorbereiding op het bestek nieuwe samenwerkingsbanden verkend. DOCK en TOS wilden ook de nieuwe aanbesteding in met De Katrol als partner en gezamenlijk schreven wij in op de gebieden Charlois en Feijenoord. Gelukkig hebben wij Charlois gegund gekregen en konden wij onze werkzaamheden voortzetten en uitbouwen. Maar de Gemeente Rotterdam vond dat voor het gebied Feijenoord een andere aanbieder een beter plan voor had gelegd. Voor De Katrol heeft dit tot gevolg dat wij per december 2017 geen leer- en gezinsondersteuning in Feijenoord zullen uitvoeren. Na onderhandelingen met DOCK bleek er nog maar ruimte voor 4 teamleden, waardoor wij afscheid hebben moeten nemen van twee collega's, die dankzij steun van de Gemeente Rotterdam en verschillende fondsen eerder wel in het gebied aan de slag waren. Al onze partners in de wijk hebben een brief ontvangen waarin wij onze dienstverlening en dus samenwerking hebben stopgezet.

Beste relatie en wijkpartner,

Met heel veel inzet is er de afgelopen jaren samengewerkt in het gebied Feijenoord om de kansen voor kinderen (en hun families) te vergroten. Door te investeren in leren, spelend leren, ouderbetrokkenheid, talenten, zelfvertrouwen en zelfredzaamheid. Samen met ouders en studenten op dé plek die ertoe doet, thuis. Daar willen wij jullie hartelijk voor bedanken en daar kijken we met veel plezier op terug. Zoals jullie weten besteedt Rotterdam het welzijnswerk aan. Ook wij, als onderdeel van Forza (WMO Radar, DOCK, TOS en De Katrol) hebben ons plan voor een beter en sterker Feijenoord ingediend. Maar het plan dat is ingediend door Humanitas werd als beter beoordeeld. Zij zullen het welzijnswerk, waaronder de leerondersteuning, per januari 2018 overnemen.

Dit houdt in dat De Katrol haar activiteiten in het gebied Feijenoord zal staken en dat er in 2018 geen leer- en gezinsondersteuning aan huis meer zal plaatsvinden. Wij maken onze huidige ondersteuning met veel betrokkenheid en inzet af en maar zullen geen nieuwe aanmeldingen meer opnemen. Het is dus niet meer mogelijk om nieuwe leerlingen/kinderen aan te melden voor het gebied Feijenoord.

Voor "Speel-o-theek leuk leren 010" is het onbekend of er -met vrijwilligers- een mogelijkheid bestaat om de 'leuk leren 010' activiteiten en de speluitleen door te laten gaan. Ook dit betreuren wij, maar het is niet anders. Later in het jaar zal er meer duidelijkheid komen.

Voorlopig zal De Katrol natuurlijk gevestigd blijven aan de Brede Hilledijk, in de Afrikaanderwijk, en zullen wij als betrokken partner van het gebied ons in blijven zetten voor de kinderen in de wijk.

De Katrol zal actief blijven in Charlois. Met pijn in ons hart nemen we afscheid van de andere wijken in Feijenoord. Wij gaan Feijenoord en haar bewoners erg missen. Nogmaals heel hartelijk dank voor de prettige samenwerking, de geslaagde buitenspeeldagen en het belangrijke werk dat wij de afgelopen acht jaren in het gebied Feijenoord samen met jullie hebben mogen verrichten.

Met vriendelijke groet,
namens het team van De Katrol

Samenwerking, bezoek Sinterklaashuis en Actie Pepernoot

Elk kind verdient een pakjesavond. Daarom hebben wij ook dit jaar samengewerkt met het nationaal fonds Kinderhulp. Behalve het verzorgen van kinderzwerfboeken organiseren zij ook elk jaar *Actie Pepernoot*. Wij kregen de mogelijkheid om voor al onze Katrol-gezinnen en kinderen uit Speel-o-theek leuk leren een heel mooi en gloednieuw Sinterklaascadeau te bestellen. Op deze manier hebben wij de **ouders van 210 kinderen een Sinterklaascadeau naar keuze kunnen laten bestellen** en ervoor gezorgd dat al deze kinderen een leuk cadeau hebben ontvangen in hun schoentjes of op Pakjesavond. Ook heeft het Sinterklaashuis in Barendrecht ervoor gezorgd dat wij **met 22 gezinnen (31 ouders en 51 kinderen)** een kijkje konden nemen in het Sinterklaashuis. Samen met kinderen en hun ouders kregen wij een rondleiding en een persoonlijk cadeau van de Sint.

Een decennium kinderen kansrijker maken, 10 jaar De Katrol Rotterdam

Op 13 december vierden wij het 10 jarige jubileum van de stichting. Samen met partners, fondsen, studenten, team en betrokkenen werd dat gevierd in het Kriterion (groot handelsgebouw). Heilige Boontjes voorzag onze gasten van een (h)eerlijke bak koffie en verzorgde na afloop de borrel. Het werd een feestelijk en informatief programma. Na een korte voorstelling over het hoe en waarom van De Katrol sprak de gemeentelijke Ombudsman, Anne Mieke Zwanenveld, over het belangrijke preventieve werk van De Katrol in het kader van Kinderrechten. Vervolgens lichtten het team en de studenten kort de praktijk toe, vanuit hun ervaringen. Vervolgens werden de initiatiefneemsters Sandra Pardoel en Nicole Rapmund in het zonnetje gezet en ontvingen zij 'de schaal van Charlois' uit handen van de gebiedscommissievoorzitter. Een waardering voor de inzet en bijdrage van De Katrol aan het gebied Charlois. Tot slot sprak professor Andries Baart (grondlegger van de Presentiebenadering) over De Katrol en de manier waarop presentie centraal staat in het werk. Na het programma werden de gasten getrakteerd op een feestelijke borrel. Het was een feestelijke afsluiting van een bijzonder (kroon)jaar.

Opzoomermee

Op de echte verjaardag van de stichting, 20 december, hebben wij de Opzoomermee-kerstboom versierd samen met de burens en de kinderen uit de Speel-o-theek. Dit jaar verzorgde buurorganisatie SEEDS voor heerlijke soep en wij voor de warme chocolademelk. En als resultaat hadden wij uiteindelijk misschien wel de mooiste boom van Rotterdam voor onze deur. Zoals elk jaar een leuke en drukbezochte wijkactiviteit.

4. Vooruitblik 2018

Met minder subsidie, minder personeel maar met net zo veel enthousiasme gaan wij ook dit komende jaar verder. En mag onze stichting haar stempel blijven drukken op het welzijnswerk in het gebied Charlois waar wij, als samenwerkingspartner van DOCK in samenwerking met TOS (Thuis op straat) ons gecommitteerd hebben om verdere handen en voeten te geven aan het Nieuwe Rotterdamse Welzijn. De gemeente Rotterdam zet aan tot betere lokale en integrale samenwerking voor haar bewoners. Talentontwikkeling, ouderbetrokkenheid en leerondersteuning nemen een grote plaats in de vraag voor het gebied. Dat houdt in dat De Katrol ook in Charlois de komende jaren een verschil kan blijven maken. De komende jaren zullen drie ankerfiguren en directeur jaarlijks, in nauwe samenwerking met 60 tot 65 hbo studenten, voor 125 gezinnen leer- en gezinsondersteuning aan huis realiseren. Wij bouwen voort op lange en vertrouwde banden met de 20 Charloise basisscholen die hun leerlingen kunnen aanmelden voor thuisondersteuning. Wij zijn trots om als partner van DOCK en TOS ons werk in Charlois voort te kunnen zetten. En wij zullen in blijven zetten op die samenwerking, want het gebied verdient een sterk wijknetwerk. Wij gaan aan de slag met het versterken en verbinden van de verschillende wijknetwerken in Oud-Charlois, Carnisse, Tarwewijk, Pendrecht, Slinge, dus inzet op Charlois, samen meters maken voor een mooier, sterker en beter Rotterdam (Zuid-West)!

Om de uitvoering van de leer- en gezinsondersteuning te kunnen waarborgen zullen wij nieuwe samenwerkingen aangaan met andere hogescholen uit de omgeving Rijnmond. Want zonder voldoende studenten aan boord kunnen wij de vraag vanuit de basisscholen niet aan. Helaas is afgelopen jaar gebleken dat de commitment vanuit de Hogeschool Rotterdam alleen te riskant is voor de continuïteit. Wij hopen dit te kunnen stabiliseren door partnerschappen aan te gaan met andere hogescholen. Wij bieden ook hun studenten tenslotte een leerzame, uitdagende stage aan waarbij begeleiding van de student en tijdsinvestering in hun professionele ontwikkeling hand in hand gaan tijdens de uitvoering van de leer- en gezinsondersteuning aan huis. Een win-win situatie dus die de nodige aandacht zal gaan krijgen in het komende nieuwe werkjaar.

Wij gaan door met het uitvoeren van het Citylab010 plan, waarbij er in samenwerking met Bibliotheek Rotterdam en dankzij steun van het Fonds DBL kansen zijn geboden om het plan leuk leren 010 uit te voeren. In 2018 houdt dit concreet in dat er een website gelanceerd zal worden. www.leukleren010.nl, waar ouders, kinderen en professionals het belang van spelend leren zullen ontdekken. Spelen is leren en daarom belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen en hun leermotivatie. Onze Rotterdamse kinderen waardig, aardig en vaardig, dat is waar wij in 2018 een extra inzet op gaan doen met onze nieuwe partners. Want verschil maken, dat doe je samen. En wij gaan door met onze Vaardighedenalliantie. Samen met onze partners Bomberbot (digitale vaardigheden) en Krachtbronnen (burgerschap en sociaal emotionele vaardigheden) doen wij een welkome extra inzet op de 21-eeuwse vaardigheden voor onze Rotterdamse jeugd. Gestaafd met de wetenschap dat de toekomst andere nieuwe vaardigheden vraagt voor 'de banen van straks' is het ook broodnodig dat juist de kinderen uit Rotterdam Zuid de kans krijgen om deze vaardigheden op te doen. Wij zetten onze samenwerking voort met een compleet aanbod ter ondersteuning van het Rotterdamse onderwijs, waarbij leerkrachten samen met hun leerlingen deze 'nieuwe 21-eeuwse vaardigheden' binnen hun lesprogramma kunnen integreren, want juist deze kinderen mogen niet opnieuw de boot missen. Daar maken De Katrol, Krachtbronnen en Bomberbot, dankzij de steun van De Nieuwe Poort, zich hard voor. De onderzoekers van Regioplan (Fabian Dekker en Lianne Berting) meten de effecten van deze programma's en de uitkomsten zullen met de Nieuwe Poort gedeeld worden, waar mogelijk een duurzame voortzetting van deze bijzondere samenwerking in het verschiet ligt.

Het afgelopen jaar was een kroonjaar voor De Katrol Rotterdam. Er is nog veel werk aan de winkel, want in ons Rotterdam groeit nog steeds 1 op de 4 kinderen op in armoede, met alle gevolgen van dien. Wij zijn trots en dankbaar om met zoveel waardevolle partners ook de komende jaren een verschil te mogen blijven maken. Het belooft een mooi, duurzaam en uitdagend jaar te worden.

5. Begroting en realisatie

begroting en realisatie 2017							
Uitgaven				€ 423.970,00		€ 393.040,00	
Personeelskosten				353.125,00	331.085,00		
	* 4,1 fte ankerfiguur		245.100,00				
	* stagevergoeding		6.450,00				
	* reis- en onkosten		4.475,00				
	* coördinatie uitvoeri	0,5	32.250,00				
	* ontwikkeling	0,5	32.250,00				
SOT	* coörd & ontw.	0,5	32.000,00				
SOT	* vrijwilligers		600,00				
Huisvestingskosten				23.205,00	26.483,00		
	* huur en servicekosten		21.850,00				
	* verzekering		1.355,00				
Organisatiekosten				22.090,00	16.842,00		
	* papier, porti		1.855,00				
	* internet, telefoon		2.600,00				
	* kantoorartikelen, ict		2.575,00				
	* boekhouding		6.240,00				
	* accountantscontrole		3.080,00				
	* kantoorinrichting		2.020,00				
	* pr		1.820,00				
SOT	* papier, labels, kantoor		1.900,00				
Activiteitenkosten				17.970,00	15.179,00		
	* training studenten		2.500,00				
	* materiaal leerondersteuning		470,00				
SOT	* activiteiten ontwikkeling		15.000,00				
Deskundigheidsbevordering				4.580,00	3.077,00		
	* teamintervisie		4.580,00				
Reserveringen				3.000,00	374,00		
	* onvoorzien		3.000,00				
Inkomsten				€ 464.000,00		€ 378.750,00	
inkoop/subsidie							
	* inkoop NRW/Charlois	DOCK	300.000,00	270.750,00			
	* subsidie couleur locale NRW Feijenoord		32.300,00	32.300,00			
Fondsen							
	* Porticus		41.700,00	41.700,00			
SOT Speel-o-theek leuk leren 010						subsidietegoed 2018*	
	* Fonds DBL		20.000,00	4.000,00		16.000,00	
	* Sint Laurensfonds		20.000,00	20.000,00		-	
	* Citylab010		50.000,00	10.000,00		40.000,00	

Inkomsten

De Katrol heeft als samenwerkingspartner van stichting DOCK subsidie ontvangen vanuit het Nieuw Rotterdamse Welzijn van de Gemeente Rotterdam voor het gebied Charlois. De Katrol is ingekocht door stichting DOCK om in dit gebied leer- en gezinsondersteuning aan huis te verzorgen. Wegens onvoorziene omstandigheden zijn de afgesproken prestaties niet geheel behaald. Er zijn 16 trajecten minder tot uitvoering gebracht, waardoor er een korting van 10% heeft plaatsgevonden door de subsidiegever DOCK. Hierdoor missen wij € 30.000,- aan inkomsten.

In het gebied Feijenoord konden wij rekenen op een kleine subsidie vanuit de Gemeente Rotterdam, waardoor het mogelijk is geweest om ook een kleine inzet leer- en gezinsondersteuning aan huis in het gebied Feijenoord te realiseren.

Daarnaast ontvingen wij steun van een fonds om ter versteviging van de continuïteit van onze werkzaamheden. Hierdoor konden wij ons voorbereiden op de nieuwe aanbesteding en een extra investeren op methodieontwikkeling en kwaliteitsborging. Dankzij ondersteuning door enkele Rotterdamse fondsen, het Sint Laurensfonds en Fonds DBL, konden wij de personeel inzetten voor de (verdere) ontwikkeling van Speel-o-theek leuk leren 010 bewerkstellingen. Dankzij de innovatiesubsidie Citylab010 kreeg die ontwikkeling overigens een vliegende start krijgt. De subsidie van Citylab010 en de Rotterdamse fondsen mogen ook in 2018 ingezet worden om in samenwerking met Bibliotheek Rotterdam het 'leuk leren 010' uit te bouwen in Rotterdamse bibliotheken. Een gedeelte van die inkomsten staat dus gereserveerd voor het komende jaar.

Uitgaven

Personeelskosten

De personeelskosten zijn lager dan begroot. De vacature voor een ankerfiguur van 0,25 fte voor leer- en gezinsondersteuning bleek moeilijk te vervullen. Dit heeft mede bijgedragen aan het niet volledig realiseren van de toegezegde trajecten in het gebied Charlois. Dit was daarvoor echter niet de enige oorzaak. Door verandering in de inhoud en organisatie van de belangrijkste toeleverancier van stagestudenten (de Hogeschool Rotterdam) stagneerde ook de instroom van studenten bij De Katrol. De aanwezige personeelsleden hebben bovenop hun reguliere werkzaamheden extra geïnvesteerd in de werving van stagestudenten en extra trajecten uitgevoerd. Dit kon echter niet voorkomen dat de doelstelling niet is behaald. Wel is het gelukt om de formatie voor de Speel-o-theek met 0,5 fte uit te breiden.

Huisvestingskosten

De gemeentelijke heffingen en belastingen zijn dit jaar hoger dan begroot wegens naheffingen (zonder boete) over voorgaande jaren.

Organisatiekosten

De organisatiekosten zijn lager dan begroot, met name doordat de kosten voor de uitbestede boekhouding lager uitvielen. Dankzij steun van het donatieprogramma van Microsoft vallen ook de ICT kosten lager uit.

Activiteitenkosten

Dankzij Citylab en fondsen hebben wij ook dit jaar weer extra kunnen investeren in het activiteitenaanbod en Speel-o-theekontwikkeling.

Deskundigheidsbevordering

Wij hebben geïnvesteerd in de deskundigheid van onze teamleden. Hiermee zijn supervisies, trainingen rond de presentiebenadering en bedrijfshulpverlening uitgezet.

Dit jaar sluiten wij de boeken af met een tekort van € 14.290 in plaats van met het begrote overschot van € 40.030. Hiervoor kunnen twee oorzaken worden aangevoerd. Allereerst de al genoemde inhouding van 10 procent van de subsidie door de stichting DOCK. In de tweede plaats kan in dit verband gewezen worden op het overlopen van enkele subsidies naar 2018. Een groot deel van deze voor 2017 begrote inkomsten (totaal € 56.000) wordt doorgeschoven naar 2018. De bijbehorende uitgaven komen vanzelfsprekend dan ook ten laste van 2018.

De stichting De Katrol brengt het tekort over 2017 ten laste van de algemene reserves.